

*Пащенко Євген Миколайович,
доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри
Військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Військова служба в Збройних Силах України та в інших військових формуваннях становить предмет вивчення системи військового права України, а також є невід'ємною складовою питань національної безпеки та обороноздатності держави. З огляду на специфіку військової служби, яка полягає, зокрема, у виконанні військовослужбовцями спеціальних завдань, наявності ризиків для їх життя та здоров'я тощо, будь-яка форма проходження військової служби є обов'язком громадян України щодо захисту держави.

Отже, закріплений у Конституції України обов'язок громадян України потребує поваги, а статус військовослужбовців будь-яких категорій обумовлюється військовою службою, що є предметом військового права, інститут якої надає їм спеціальний статус.

У військовій сфері реалізується принцип рівності перед законом. Це означає, що незалежно від соціального статусу, походження, раси, статі чи інших ознак, кожен громадянин має рівні права та обов'язки щодо проходження військової служби.

За змістом статей 17, 65 Основного Закону України громадяни України, які захищають Вітчизну, незалежність та територіальну цілісність України, виконують конституційно значущі функції, тож держава повинна надавати їм і членам їхніх сімей особливий статус та забезпечувати їх додатковими гарантіями соціального захисту відповідно до частини п'ятої статті 17 Конституції України як під час проходження служби, так і після її закінчення; щодо осіб, на яких покладено обов'язок захищати Україну, її незалежність та територіальну цілісність, та членів їхніх сімей частиною п'ятою статті 17 Конституції України встановлено особливий соціальний захист, який не обмежено умовами й рівнем, визначеними у статті 46 Основного Закону України. Припис частини п'ятої статті 17 Конституції України слід розуміти як такий, що покладає на державу обов'язок забезпечувати також соціальний захист громадян України – ветеранів війни, зокрема осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, та членів сімей осіб, які захищали Вітчизну, її незалежність, суверенітет та територіальну цілісність.

В умовах триваючої збройної агресії Російської Федерації проти України законодавче регулювання порядку реалізації права на соціальний захист, гарантованого частиною першою статті 46 Конституції України, має здійснюватися у системному взаємозв'язку з вимогами

щодо посиленого соціального захисту військовослужбовців у розумінні частини п'ятої статті 17 Основного Закону України“; припис частини п'ятої статті 17 Конституції України чітко покладає на державу конституційний обов'язок щодо створення системи посиленої соціальної підтримки військовослужбовців і членів їхніх сімей; „виконання державою конституційного обов'язку щодо забезпечення посиленого соціального захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних або резервістів покликане не тільки забезпечити соціальний захист кожного з них індивідуально, а й сприяти виконанню громадянами України обов'язку щодо захисту Вітчизни – України, її суверенітету, незалежності та територіальної цілісності“; заходи в сфері оборони держави мають бути своєчасними, послідовними та комплексними, оскільки від їх ефективного запровадження залежить стан обороноздатності України.

Разом з тим, слід зазначити, що зі змісту частин першої, другої, п'ятої статті 17 Конституції України у їх взаємозв'язку з частиною першою статті 46, частиною першою статті 65 Основного Закону України впливає конституційний обов'язок держави надавати спеціальний юридичний статус громадянам України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, членам їхніх сімей, а також особам, що збройно захищають суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність України під час агресії Російської Федерації проти України, розпочатої ще у лютому 2014 року, із забезпеченням відповідно до цього статусу соціальних гарантій високого рівня.

Зазначені гарантії прямо підтверджені в рішенні Конституційного Суду України у 2016 році, де Суд зазначав, що особи, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, створених відповідно до законів України, а також члени їхніх сімей мають спеціальний статус та особливі умови соціального захисту (абзац четвертий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016); статус військовослужбовців будь-яких категорій обумовлено військовою службою, інститут якої надає їм спеціальний статус «статус військовослужбовців обумовлює високий ризик отримання поранення, ушкодження здоров'я чи навіть загибелі під час виконання службових обов'язків під час захисту Вітчизни».

Поняття «військова служба» найбільш тісно пов'язане з поняттям «військовослужбовець», під яким слід розуміти громадянина України, який спрямовує свою професійну діяльність на виконання завдань та функцій, що покладені Конституцією та законами України на військову службу, яку він проходить у Збройних Силах України чи в інших військових формуваннях.

Конституційна регламентація проходження військової служби здійснюється сукупністю конституційних норм, серед яких можна виділити: а) норми, що встановлюють концептуальні засади проходження військової служби; б) норми, що опосередковано регулюють її

проходження; в) норми, що встановлюють державну монополію на проходження військової служби громадянами України.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що конституційно-правові засади проходження військової служби в Україні відображають важливі принципи демократії, прав людини та рівності перед законом. Ці аспекти визначаються законодавством країни і спрямовані на забезпечення національної безпеки та захисту інтересів держави та громадян а також становлять систему військового права України.